

Els anys. Annie Ernaux

Instal·lada en la setena dècada de vida, la professora i novel·lista Annie Ernaux decideix posar en ordre els seus records. El que en surt no és pas una autobiografia, sinó una panoràmica de la història recent. Si tots els ciutadans n'escrivissin una, la mitjana s'assemblaria a les històries de la vida quotidiana que va posar de moda Georges Duby. Les distincions principals serien geogràfiques o, més ben dit, estatals, ja que els anys seixanta, posem per cas, van ser molt diferents a Figueres i a Perpinyà, distants menys d'una hora en cotxe. Un altre factor rellevant seria el generacional, ja que en depèn la relació que els individus mantenen amb fites històriques com l'educació obligatòria, la píndola autoconceptiva o la jubilació. La classe social i la mida de la població també generen diferències considerables.

Nascuda a Lillebonne (Normandia) el 1940, Annie Ernaux mostra unes facetes vitals que resultaran més pròximes o més llunyanes segons les coordenades de cada lector, si bé el més important és l'estil descriptiu, distant i sintètic amb què està escrit el llibre. En el meu cas, el primer que em sobta és la similitud de les nostres experiències malgrat que ens separi una generació. La raó és que la guerra del 36 ens van fer retrocedir dècades respecte d'Europa. Com als anys quaranta a Normandia, en els meus seixanta no es llençava res, ni un bocí de pa ni les peces de roba, que es reformaven amb colzeres, girant colls i reconvertint-ne els usos. La vinculació infantil entre la natalitat i les cigonyes, així com la màgia nadalenca, duraven més que avui dia. El radi d'acció era limitat: "Ens queixàvem als pares, 'no anem mai enlloc!', ells responien amb sorpresa, 'on vols anar, que no estàs bé aquí?'" Nens i nenes anàvem sempre separats i vestíem diferent. Donàvem la benvinguda al tergal, la fòrmica, el transistor, el quetxup, les sopes de sobre i el supermercat. Miràvem la televisió a la vorera, davant la botiga d'electrodomèstics. Escoltàvem el transistor mentre esperàvem el tocadiscos. Més tard estudiaríem trigonometria, duríem una vida sexual "clandestina i rudimentària", seguiríem cursos per correspondència, ens envairia el tedi. Llavors els joves no teníem dret a parlar en públic, a opinar, a argumentar, ni tan sols a dur les mans a les butxaques, un gest que es considerava de mala educació. Vivíem en una pel·lícula de Jacques Tati, només que no feia riure. A vegades Annie Ernaux és la meua mare, a vegades soc jo mateix.

En el cas de les noies, tot era notablement pitjor, ja que la paraula era propietat dels homes. Vivien perseguides per la vergonya, envoltades d'una vigilància

generalitzada, perquè la reputació sexual era el valor suprem. En el futur, pensaven, serien “lliures com un home”. A diferència d’ara, una de les certeses més esteses entre el jovent era que el futur seria radiant.

Però en el relat d’Annie Ernaux també hi ha diferències rellevants respecte del meu. La principal, que ella havia guanyat la Segona Guerra Mundial, mentre que jo havia perdut la guerra civil. En conseqüència, les seves sobretalles eren plenes de gestes heroiques, i les meves de buits històrics. Més endavant, el servei militar seria una humiliació i una pèrdua de temps, no pas un ritual de pas del qual sentir-se orgullós. En fi: la meua llengua familiar no era l’oficial. Quan Ernaux parla de patois, m’ofèn.

Els anys està escrit en passat imperfecte, en primera, segona i tercera persona, tant en singular com en plural, ja que la història és alhora la seva, la nostra i la dels altres. Cada tantes pàgines es descriu una imatge de l’autora, primer una fotografia sèpia, després en color, després un vídeo. Com el Georges Perec de *Je me souviens*, elabora llistes dels records que desapareixeran amb ella: escenes de pel·lícules, amics llunyans, paraules i expressions que s’han perdut, acudits dels avis, marques i eslògans que ja no existeixen.

L’esdeveniment col·lectiu més decisiu del llibre és el Maig del 68, que a l’autora l’agafa emmanada, sense temps. Aquells joves “es venjaven de tota la contenció de la nostra adolescència”. Com a contemporània ho mira amb indiferència, però les conseqüències seran enormes. No pas les polítiques, sinó les culturals: des de llavors, a tot arreu apareixen Foucault, Barthes, Lacan, Baudrillard. Es revisa tot el que fins aleshores es considerava “normal”: família, educació, treball, presó, bogeria, publicitat. “La societat havia deixat de funcionar ingènuament”. El món és més a prop: Xile, Cuba, Vietnam, Txecoslovàquia. “Pensar-se en termes col·lectius generava una exaltació”. Per primera vegada, noies i noies van junts a tot arreu. Parlen de Freinet, de gramàtica estructural, d’homeopatia, d’autogestió, d’antigimnàstica, d’objecció de consciència, d’homosexualitat, d’ecologisme, d’història de les dones. Per primera vegada, tothom té dret a expressar-se. “A falta de pintar o de tocar la flauta travessera, a un sempre li quedava la possibilitat de crear-se a si mateix, fent-se una psicoanàlisi”. El discurs del plaer ho envaeix tot. L’insult cabdal és “reprimat”. “Tot el que havia estat prohibit, pecat innominable, ara era aconsellat”.

Poc després és el moment dels “nous filòsofs”, que al contrari que Sartre i Beauvoir fan que la gent se senti intel·ligent. El feminisme és vist amb

condescendència. Arriba Giscard d'Estaing, i ja no es parla de política, sinó de modernitat. Quan cau el Mur de Berlín, els ciutadans excomunistes no es comporten com ells esperaven: “No es mostraven a l’altura de la llibertat, pura i abstracta, que havíem forjat per a ells. L’aflicció que havíem pres el costum de sentir davant dels pobles ‘sota el jou comunista’ es transmutava en observació reprovadora de l’ús que feien de la seva llibertat”.

De mica en mica, els nostres records coincideixen: Jaruzelski, Bobby Sands, les Malvines, i també Bonsoir les clips i Les Guignols, perquè llavors la cultura francesa encara s’exportava. Annie Ernaux no parla de Godard ni de Serge Gainsbourg, però sí de Gabrielle Russier, la mestra que, enamorada d’un alumne menor d’edat, va acabar a la presó i es va suïcidar. Els referents no sempre concorden. Per l’autora, Espanya és un lloc on anar de vacances, no pas un règim polític detestable. A la repressió del català no li dedica ni una frase. No l’hi tindrem en compte, ja que no devia ser un tema rellevant en les seves circumstàncies.

Tot i que en català s’acaba de publicar (en traducció exquisida de Valèria Gaillard), l’original es va publicar el 2008, després del tomb epistemològic: han caigut les torres bessones, s’imposa el mòbil i internet, que “transforma el món en discurs”. Al contrari que quan l’autora era una nena, la novetat es normalitza. “El nostre desgast i l’evolució del món anaven en sentit invers”.

A mesura que se succeeixen els anys, Annie Ernaux completa el cicle: perplexitat, rebel·lió, integració. Té fills, es trasllada als afores, se separa, es procura un amant jove. Arriben els nets, la jubilació, la fatiga, el balanç. A les sobretauls, els seus fills parlen, mentre que ella calla com callava quan tenia la seva edat. “En aquella inquietud sense fi que sentíem per ells, reforçada per la creença que nosaltres érem més forts a la seva edat, els percebíem com a éssers fràgils en un futur amorf.” El cicle es completa quan comença a parlar com la seva mare.

Els anys confirma que no hi ha història ni relat sense punt de vista. Annie Ernaux reporta la mort de Stalin, Mao, Foucault, Mitterrand i la princesa Diana, totes viscudes de manera diferent. Com *Le bal* d’Ettore Scola, la història és una successió ininterrompuda d’entrades i sortides d’escena.